

СОЦІАЛЬНА АДПТАЦІЯ ДІТЕЙ З СИНДРОМОМ ДАУНА

SOCIAL ADAPTATION OF CHILDREN WITH DOWN SYNDROME

Сидорук І. О., Подолянчук І. С., Зарічанська Л. О.

Національний університет водного господарства та природокористування,

Навчально-науковий інститут охорони здоров'я, м. Рівне

<http://doi.org/10.5281/zenodo.4546069>

Анотація

У статті розглядається проблема соціальної адаптації дітей з синдромом Дауна. Метою дослідження передбачалося обґрунтувати методи соціальної адаптації дітей з синдромом Дауна. Було висвітлено, що для створення соціального середовища дитини з синдромом Дауна потрібно враховувати індивідуальні потреби та можливості, тісна взаємодія та співпраця з батьками, а також, стимулювати інтерес до пізнання, навчання та розвитку самостійності. Основний акцент зроблений на новітні методи соціальної адаптації дітей з синдромом Дауна, а саме Монтессорі – терапія, пісочна терапія, пальчикова терапія, музикотерапія. Виявлено, що саме творчість як і гра є одним з найефективніших способів розкрити потенціал сонячних дітей. На основі аналізу науково-методичної літератури можна стверджувати, що застосування різних методів соціальної адаптації сприяють розвитку емоційної, мовної, рухової і пізнавальної сфер у дітей з синдромом Дауна.

Ключові слова: соціальна адаптація, синдром Дауна, діти, методи..

В статье рассматривается проблема социальной адаптации детей с синдромом Дауна. Целью исследования предполагалось обосновать методы социальной адаптации детей с синдромом Дауна. Были освещены, что для создания социальной среды ребенка с синдромом Дауна нужно учитывать индивидуальные потребности и возможности, тесное взаимодействие и сотрудничество с родителями, а также стимулировать интерес к познанию, обучению и развитию самостоятельности. Основной акцент сделан на новейшие методы социальной адаптации детей с синдромом Дауна, а именно Монтессори-терапия, песочная терапия, пальчиковая терапия, музыкотерапия. Выведено, что именно творчество, как и игра является одним из самых эффективных способов раскрыть потенциал солнечных детей. На основе анализа научно-методической литературы можно утверждать, что применение различных методов социальной адаптации способствует развитию эмоциональной, речевой, двигательной и познавательной сфер у детей с синдромом Дауна.

Ключевые слова: социальная адаптация, синдром Дауна, дети, методы.

The problem of children with disabilities, which includes people with Down syndrome, is one of the most pressing issues in our society. Today, the problem of rehabilitation of children with Down syndrome is becoming increasingly important due to the fact that their number has a steady upward trend, which our society will not be able to change in the near future. Therefore, the increase in the number of children with the above diagnosis should be considered as a permanent factor that requires systematic decisions.

Social adaptation of children with special needs is one of the tasks of the modern education system. Some scholars consider social adaptation as a specific form of social activity associated with the entry and adjustment of objective and subjective characteristics of the individual in accordance with new social conditions. It was highlighted that to create a social environment for a child with Down syndrome, it is necessary to take into account individual needs and opportunities, close interaction and cooperation with parents, as well as to stimulate interest in learning, learning and developing independence. The main emphasis is on the latest methods of social adaptation of children with Down syndrome, namely Montessori therapy, sand therapy, finger therapy, music therapy. Of particular importance is the use of game technologies that combine elements of cognitive, research and creative activities in projects and the organization of interactive parent-child divisions: quests, victories, parent conferences in telethon, flash mobs to support healthy behavior. It has been found that creativity, like play, is one of the most effective ways to unleash the potential of sunny children. Based on the analysis of scientific and methodological literature, it can be argued that the use of various methods of social adaptation promotes the development of emotional, verbal, motor and cognitive spheres in children with Down syndrome.

Key words: social adaptation, Down syndrome, children, methods.

Вступ. Соціальна підтримка дитини з синдромом Дауна – це цілий ряд питань, пов'язаних з її виживанням, лікуванням, освітою, соціальною адаптацією та інтеграцією в суспільство. Безсумнівно, діти із синдромом Дауна, відчують величезні труднощі під час входження у соціум і потребують комплексної соціальної допомоги [9].

За останні роки спостерігається дивовижний прогрес у розробці та практичному застосуванні нових методів навчання дітей із відставанням розумового розвитку. Відомі випадки психолого–педагогічної реабілітації окремих дітей з синдромом Дауна, коли в результаті величезних зусиль психологів і дефектологів вони ставали повноцінними людьми, навчалися у звичайних школах і навіть могли отримати вищу освіту. Це говорить про те, що робота з такими дітьми – справа не безнадійна. Батьки та педагоги стали краще усвідомлювати потребу дітей із синдромом Дауна в любові, увазі, заохоченні, вони переконалися

в тому, що ці діти можуть так само, як і інші, з користю для себе вчитися [1, 8, 11].

Мета роботи – теоретично обґрунтувати методи соціальної адаптації дітей з синдромом Дауна.

Результати дослідження. Соціальна адаптація дітей з особливими потребами є одним із завдань сучасної системи освіти. Ряд науковців розглядає соціальну адаптацію як специфічну форму соціальної активності, пов'язаної зі входженням та приведенням об'єктивних і суб'єктивних особливостей особистості у відповідність до нових соціальних умов [10].

Забезпечуючи дітям безпечне середовище і адаптуючи його з урахуванням конкретних потреб, потрібно сприяти, щоб діти діяли у співпраці, брали участь у різних заняттях і завданнях, не боялися ризикувати і братися за більш складні завдання як в освітньому процесі, так і в повсякденних ситуаціях (рис. 1).

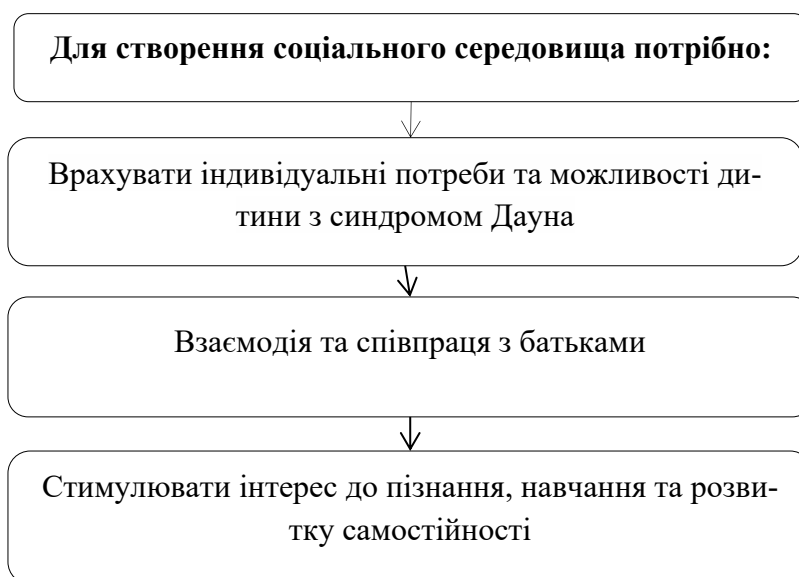

Рис. 1. Соціальне середовище дитини з синдромом Дауна.

Крім цього, потрібно забезпечувати рівновагу між організованістю і різноманітністю, між можливістю займатися самостійно та з іншими дітьми, практикувати наявні навички й опановувати нові [6, 9].

Необхідно, використовуючи всі пізнавальні можливості дітей, і, з огляду на специфіку розвитку психічних процесів, розвивати в них життєво–необхідні навички, щоб, ставши дорослими, вони могли самостійно себе обслуговувати, виконувати в побуті просту

роботу, підвищити якість їхнього життя й життя їхніх батьків.

Педагоги, практичні психологи, вчителі-дефектологи для забезпечення навчання та отримання успішних результатів під час роботи з дітьми з синдромом Дауна часто використовують ігрові технології, казкотерапію, відвідування театрів, музеїв, галерей, різні спортивні і культурно-просвітні заходи стають ефективними засобами в соціальній адаптації дітей з синдромом Дауна в суспільство.

Особливого значення набуває використання ігрових технологій, що дозволяють поєднувати в собі елементи пізнавальної, дослідницької та творчої діяльності в рамках проєктів і організації інтерактивних дитячо-батьківських подій: квести, вікторини, батьківські збори–конференції в формі телемарафону, флешмобів на підтримку здорової поведінки.

Як свідчать результати нашого дослідження, на сьогодні, популярним у нашій країні є використання різних технологій соціальної реабілітації. Найпоширенішими серед новітніх напрямів соціальної реабілітації дітей з синдромом Дауна є: Монтессорі-терапія, пісочна терапія, пальчикова терапія, музикотерапія.

Особливе місце займають методики роботи із тваринами, зокрема, із собаками. Використання каністерапії сприяє розвитку сенсорної сфери дітей з синдромом Дауна, через організацію ігор–вправ на гладження і обмацування, розпізнавання текстури вовни, відчуття різниці температури тіла на різних частинах тіла собаки, спостереження за її рухами. Присутність собаки стимулює комунікацію [1, 2, 10].

«Монтессорі–терапія» – є лікувальною педагогікою, яка закладена на принципах Марії Монтесорі, «оглядає дитину як особистість від самого її народження». Основним гаслом даної системи являється звертання дитини до дорослого: «Допоможи зробити цю справу мені самому» – стати незалежним і самостійним. Вчитель не вказує, що чинити дитині, а дитина обирає, веде вчителя за собою. Таким чином, формується самостійність, впевненість у собі, самодисципліна, що і веде до послуху.

Головною метою технології Монтесорі – є розвиток особистості з раннього дитинства взагалі через сенсорну, інтелектуальну, а також невід’ємну моторну активність. Коли зміст методики полягає у вільній співпраці дитини в підготовленому педагогом спеціального навколишнього осередку, яка задовольняє її потреби в даний час, згідно з «сенситивним періодом». «Сенситивні періоди» – це відрізки часу в раннього віку (від немовляти до 6 років), в яких дитина відзначається особливою чутливістю до певних видів діяльності, окремих дій, які мають перевагу над іншими. Це період посиленого сенсорного, мовного,

моторного, а також розвитку в соціальному середовищі. Робота дитини в даний момент відрізняється підвищеним інтересом, а важке завдання виконується із задоволенням і ефект досягається з меншими стараннями. Провідний принцип методу Монтесорі було засновано на основі спостережень за дитиною в штучних умовах і процес його прийняття. М. Монтесорі відкрила одне з найважливіших ознак дорослого і дитячого світу – це наявність «сенситивних періодів прийняття світу». Таких періодів кілька, які в дорослому житті більше ніколи не буде «рецидиву».

Діти з синдромом Дауна розпочинають заняття в «групах Монтесорі», загалом в 2,5–3,5 року. Це переважно практичні, сенсорні вправи – різного роду: насип піску і дрібниць, застібання «блискавок», гудзиків, глядацькі ручки, миття посуду, рук, прасування, прання, соціальні вправи і навички. Метою практичних вправ служить: розвиток координації рухів, самостійності, вироблення звичок виконання простих дій у певному порядку, розвиток великої і дрібної моторики.

Метод Монтесорі формує у дітей: внутрішню мотивацію до пізнання цікавого і нового, широкий кругозір, самостійність, спостережливість вміння концентруватися на роботі [4, 8].

Пісочна терапія – засіб зняття душевної напруги, та його втілення на алегоричному рівні, за допомогою піску. Мета терапії – сформувати у малюка прийняття власного «я», навчити любити себе, довіряти оточуючим [7].

Пісочна терапія у дитини з синдромом Дауна дозволяє розкривати особистість дитини, вирішувати її психологічні проблеми, формувати змогу усвідомлення своїх бажань, та їх реалізація.

На сьогодні, виховання в освітніх закладах розвивається в області інтелекту дитини. Про емоції було забуто, що негативно відбилося на чутливій та духовній сфері дітей сонця. Для всебічного розвитку дитячої індивідуальності, педагоги стали застосовувати терапію з піском.

Програма даної терапії впливає на рішення наступних проблем дитячого розвитку:

- зняття м’язового та емоційного стресу;
- зменшення надмірної рухової активності, імпульсивності, тривожності, агресії;

- розвиток впевненості в собі, творче самовираження, адекватної самооцінки, особистісного потенціалу, тактильних відчуттів і моторики;
- сприяння усуненню будь-яких комплексів у спілкуванні з іншими;
- підтримка після психологічного стресу, або травми;
- формування відповідальності за власні дії, а також гуманного відношення до інших людей;
- пристосування до нестабільних умов оточуючого світу [3].

Пальчикова терапія – техніка, суть якої полягає у програванні різноманітних казок, римованих історій, відтворення будь-яких фігур за допомогою пальчиків. Більшість ігор передбачає участі обох рук, що дає дітям змогу орієнтуватися в поняттях: «вліво», «вправо», «вниз», «вгору».

Пальчикові ігри формують дитячий мозок, стимулюють творчі здібності, фантазію, розвиток мовлення, допомагають зняти напруженість, не лише рук, а й м'язів усього тіла. Вони здатні покращити рівень промовляння більшості звуків. Так, як рука відіграє важливу роль як у корі головного мозку так і у розвитку мови. Таким чином, мовлення дитини починає формуватися тоді, коли рухи маленьких пальчиків одержують належну точність [7].

Цікавою є методика лікування мистецтвом – музикотерапія. Однією з основних цілей музикотерапевтичних занять у роботі з дітьми синдрому Дауна є інтеграція в соціальну групу, оскільки в музичній співтворчості добре відпрацьовуються різні комунікативні навички, формується витримка і самоконтроль [3].

Необхідно зауважити на тому, що методи, які застосовує сучасна музикотерапія, відповідають актуальним потребам дітей з особливим типом розвитку. Так, у її класифікації (за критерієм лікувальної дії) виділяються:

- методи, спрямовані на відреагування і емоційну активізацію;
- тренінгові методи, які застосовуються у контексті поведінкової терапії;
- релаксаційні та регулятивні методи;
- комунікативні методи;
- творчі методи у формі інструментальної, вокальної, рухової імпровізації [6].

Дискусія. Аналіз наукових джерел підтверджує, що в цій галузі є багато питань, які потребують вивчення і уточнення. При цьому теоретичні підходи і рекомендації науковців щодо практичного втілення організації процесу соціалізації дітей з синдромом Дауна і реалізація цих підходів на державному рівні виявляють ряд суперечностей між потребами і можливостями освітніх установ в ефективній інтеграції дітей з синдромом Дауна в процесі їх навчання і в процесі сімейного виховання. Подолання цих суперечностей можливе за умови використання нових підходів до формування системи дидактичного забезпечення та педагогічного супроводу навчання дітей з синдромом Дауна в контексті розвитку інклюзивної освіти, підготовки фахівців, які здатні впливати на якість і результат соціалізації дітей з синдромом Дауна, допомагати і працювати з їхніми батьками і соціальним оточенням.

Висновки. Соціальна адаптація дітей з синдромом Дауна – це досить трудомісткий і тривалий процес. Варто пам'ятати, що потрібно ставити реальні цілі, виходячи з потреб та можливостей дитини. Не можна очікувати швидкого результату, потрібно чітко і впевнено формувати здатність до соціалізації та вміння співпрацювати.

Наполегливі зусилля фахівців, а також родини та соціального оточення здатні допомогти сонячним дітям стати повноцінними людьми, навчатися у звичайних школах і навіть отримати вищу освіту. Застосування різних методів соціальної адаптації сприяють розвитку емоційної, мовної, рухової і пізнавальної сфер у дітей з синдромом Дауна.

Література

1. Блюмина М.Г. Современные подходы к болезни Дауна. Ред. Лейн Д., Стредфорд Б.М. Педагогика. 2000. 5–11.

References

1. Blyumina M.G. Sovremennyye podkhody k bolezni Dauna. Red. Leyn D., Stredford B.M. Pedagogika. 2000. 5–11.

2. Бігуняк Т.В. Сучасні погляди на причини та фенотипові прояви синдрому Дауна. Здобутки клінічної і експериментальної медицини, 2018. 8. 4–6.

3. Волкова С.С., Готалевич Є.В. Фізична реабілітація дітей 3–6 років з синдромом Дауна. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. Харків, 2009. 6. 2–5.

4. Дичківська І.М. Монтессорі: Теорія і технологія. К.: Видавничий Дім «Слово», 2006. 304.

5. Ковтун Р.А. Програма розвитку комунікативних здібностей у дітей з синдромом Дауна. Харків: ХНПУ, 2010. 36. 8–10.

6. Лаутеслагер П.Е. Двигательное развитие детей раннего возраста с синдромом Дауна. М.: «Монолит», 2013. 356.

7. Садова І.І. Арт–терапія як сучасний метод у системі соціальної роботи педагога з дітьми з порушеннями психофізичного розвитку. Актуальні питання корекційної освіти. 2015. 3. 197–205.

8. Салтишева В.А. Школа М. Монтессорі – ключ до дитячих сердець. Нова педагогічна думка. 2004. 1. 16–19.

9. Соколова Г.Б. Психологічний супровід школярів із синдромом Дауна: Монографія. Чернівці: Букрек, 2018. 344.

10. Соколова Г.Б. Історичний шлях розвитку проблеми сім'ї, яка виховує дитину з відхиленнями в розвитку. Вісник Одеського національного університету. Серія: Психологія. 2012. Том 17, Випуск 9 (21). 193–200.

11. Grygus, I, Nagorna, O. Nogas, A., Zukow, W. (2019). Anthropological providing educational services to children with special educational needs. *Journal of Human Sport and Exercise*, 14(4proc), S. 852–866. <https://doi.org/10.14198/jhse.2019.14.Proc4.48>

2. Bihunyak T.V. Suchasni pohlyady na prychny ta fenotypovi proyavy syndromu Dauna. Zdobutky klinichnoyi i eksperymental'noyi medytsyny, 2018. 8. 4–6.

3. Volkova S.S., Hotalevych YE.V. Fizychna reabilitatsiya ditey 3–6 rokiv z syndromom Dauna. Pedahohika, psykhohohiya ta medyko-biolohichni problemy fizychnoho vykhovannya i sportu. Kharkiv, 2009. 6. 2–5.

4. Dychkivs'ka I.M. Montessori: Teoriya i tekhnolohiya., K.: Vydavnychyy Dim «Slovo», 2006. 304.

5. Kovtun R.A. Prohrama rozvytku komunikatyvnykh zdbnostey u ditey z syndromom Dauna. Kharkiv: KHNPU, 2010. 36. 8–10.

6. Lauteslaher P.E. Dvyhatel'noe razvytye detey ranneho vozrasta s syndromom Dauna. M.: «Monolyt», 2013. 356.

7. Sadova I.I. Art–terapiya yak suchasnyy metod u systemi sotsial'noyi roboty pedahoha z dit'my z porushennyamy psykhofizychnoho rozvytku. Aktual'ni pytannya korektsiyanoi osvity. 2015. 3. 197–205.

8. Saltysheva V.A. Shkola M. Montessori – klyuch do dytyachykh serdets'. Nova pedahohichna dumka. 2004. 1. 16–19.

9. Sokolova H.B. Psykhohohichnyy suprovid shkolyariv iz syndromom Dauna: Monohrafiya. Chernivtsi: Bukrek, 2018. 344.

10. Sokolova H.B. Istorychnyy shlyakh rozvytku problemy sim"yi, yaka vykhovuye dytnu z vidkhylennyamy v rozvytku. Visnyk Odes'koho natsional'noho universytetu. Seriya: Psykhohohiya. 2012. Tom 17, Vypusk 9 (21). 193–200.

11. Grygus, I, Nagorna, O. Nogas, A., Zukow, W. (2019). Anthropological providing educational services to children with special educational needs. *Journal of Human Sport and Exercise*, 14(4proc), S. 852–866. <https://doi.org/10.14198/jhse.2019.14.Proc4.48>